

ЗУРГААДУГААР БҮЛЭГ АНГИ, САЛБАРЫН ЖАГСААЛЫН ҮЗЛЭГ Нийтлэг үндэслэл

155. Жагсаалын үзлэгээр цэргийн алба хаагчийн гадаад үзэмж, дүрэмт хувцасны байдал, аранз хэрэглэл, зэвсэглэл, цэргийн техникийн бүрэн бүтэн байдал, жагсаалын дүрмийн мэдлэг, цэргийн алба хаагчдын нэг бүрийн жагсаалын дадлага, салбарын явган болон машинтай жагсаалаар ажиллах жагсаалын жигдрэлт, жагсаалын дуунуудыг дуулах чадвар зэргийг шалгана.

Жагсаалын үзлэгийг шууд захирах дарга буюу шалгалт, шалган зааварлах ажил удирдахаар томилогдсон хүмүүс удирдан явуулна. Үзлэг явуулах дарга нь ангийн захирагчид үзлэг явуулах хугацаа, байрлал, бие бүрэлдэхүүний хувцаслалт, үзлэгт хамруулах зэвсэг, техникийн төрөл, тоог мэдэгдэнэ. Жагсаалын үзлэг ёслолын жагсаалаар явж өнгөрөх ажиллагаагаар дуусна.

156. Рот, батальон, ангийн жагсаалын үзлэгийг явганаар буюу машинтай явуулна. Явган жагсаалын үзлэгт анги /салбарууд/-ийн бие бүрэлдэхүүн хувийн зэвсэг, хэрэглэлтэй, харин машинтай үзлэгт байлдааны зэвсэг, техниктэй жагсана.

Жагсаалын үзлэгийг ротод 1-2 цаг, батальон, хороонд 2-3 цаг, бригадад 3-4 цагийн хугацаанд явуулна.

ЯВГАНААР ХИЙХ ЖАГСААЛЫН ҮЗЛЭГ

Рот /батарея, застав/-ын жагсаалын үзлэг

157. Жагсаалын үзлэг хийх үед рот хоёр эгнээ дэлгээ жагсаалаар жагсана. Ротын захирагч жагсаалын урд талд голлон 7 алхам зайтай зогсож, ротын бусад бие бүрэлдэхүүн 25 дугаар зурагт үзүүлснээр жагсана.

158. Үзлэг хийх захирагч /дарга/ жагсаалд 20-30 алхам ойртон ирэхэд ротын захирагч нь **“Рот, НОМХОН, зэрэгц-БАРУУН ТИЙШ (ЗҮҮН ТИЙШ, ДУНДАА)”** команд өгнө Ротын захирагч команд өгөөд ёсолж захирагч /дарга/ руу жагсаалын

алхаагаар очиж, түүнээс 2-3 алхам зайд зогсож илтгэнэ: **“Эрхэм дэд хурандаад, нэгдүгээр рот жагсаалын үзлэгт бэлэн жагссан. Ротын захирагч ахмад .....”**

Илтгэж дуусаад ротын захирагч зүүн /баруун/ хөлөө хажуу тийш алхангуут баруун /зүүн/ тийш эргэж, захирагч /дарга/-ийг өнгөрүүлээд хойноос нь 1-2 алхам зайд жагсаалын гадна талд түүнтэй хөл нийлүүлэн ёсолсон хэвээр дагаж алхана.

Дохиочин-бөмбөрчин нь ротын захирагчийн **“Зэрэгц-БАРУУН ТИЙШ /ЗҮҮН ТИЙШ, ДУНДАА”** командаар **“Аяны марш”** /хавсралт 8/ тоглох бөгөөд түүнийг үзлэг хийх захирагч /дарга/-ийн өмнө очиж зогсмогц тоглолтоо зогсоож, илтгэл өгсний дараа үргэлжлүүлнэ.

159. Үзлэг хийх захирагч /дарга/ нь ротын жагсаалын урдуур баруун үзүүрээс зүүн үзүүр хүртэл явж өнгөрөөд, эргэж жагсаалыг голлон зогсмогц дохиочин-бөмбөрчин тоглолтоо зогсооно. Захирагч /дарга/ ротын бие бүрэлдэхүүнтэй мэндэлсний дараа **“БОЛНО”** команд өгнө.

Ротын захирагч **“БОЛНО”** команд өгөөд ёсолгоог буулгаж, үзлэг хийх

захирагч /дарга/-д жагсаалын мэдээг /3 дугаар хавсралт/ гардуулсны дараа түүний өгсөн үүргийг биелүүлнэ.

160. Ротын үзлэг нь бие бүрэлдэхүүний ирц, цэргийн алба хаагчийн гадаад үзэмж, жагсаалын дүрмийн мэдлэг, хувийн зэвсэг, хэрэглэлийн байдлыг шалгах аас эхэлнэ. Дараа нь цэргийн алба хаагчийн нэг бүрийн жагсаалын бэлтгэл, тасаг, салаа, ротын явганаар болон машинтайгаар ажиллах жагсаалын жигдрэлтийн байдал, жагсаалын дуу дуулах чадварыг шалгана.

161. Рот нь үзлэг хийсэн даргын урдур салаа, салаагаар нэг шугамчны зайтай ёслолын жагсаалаар явж өнгөрнө.

Салаад нь гурвын цуваагаар, бууг **“Оосорт”**, эсхүл үзлэг хийсэн захирагч /дарга/-ийн заасан байдалд авч явна.

162. Ёслолын жагсаалаар явахын өмнө үзлэг хийсэн бүрэлдэхүүн болон ротын захирагчийн шууд захирах дарга нь үзлэг хийсэн захирагч /дарга/-ийн баруун ард 1-2 алхам зайд зогсоно.

Ротын захирагч нь ротыг салаадын цувааны шугамд жагсаагаад, ротын явж өнгөрөх шугамыг тэмдэглэхээр томилогдсон шугамчдыг ротын баруун үзүүрт нэгийн цуваанд жагсааж өөрөө жагсаалаас 7 алхам гарч, жагсаалыг голлон зогсоод **“Рот, Номхон. Жагсаалын алхаагаар, салаа, салаагаар, салаадын хооронд нэг шугамчны зайтай, нэгдүгээр салаа чигээрээ, бусад нь баруун тийш-Эргэ”**. **“Буу-ООСОТ /Автомат-ЦЭЭЖИНД”**, **“Баруун тийш зэрэгцэж, алхаад-МАРШ”** гэж командлаад баруун хөлийн өлмий зүүн хөлийн өсгий дээр зүүн гар даган эргэж, роттой нэгэн зэрэг зүүн хөлөөс хөдөлгөөнөө эхэлнэ.

“Жагсаалын алхаагаар” командаар ротын захирагчийн орлогч нар 5 алхам, салааны захирагч нар өөрсдийн салааны урд 2 алхам, дохиочин-бөмбөрчин 2 алхам зайд тус тус жагсаалаас гарч зогсоно. Энэ үед салбарыг голлохгүй. Шугамчид жагсаалын алхаагаар алхаж, ротын явах шугам дээр нэг нь нөгөөгөөсөө 15м /20 алхам/ зайтай зогсмогц, командгүйгээр баруун тийш эргэнэ. **“Алхаад”** анхааруулах командаар автоматыг **“Цээжинд”** нэг зэрэг авна.

“Марш” Гүйцэтгэх командаар рот хөдөлгөөнөө эхэлж, нэгдүгээр салаа жагсаалын алхаагаар чигээрээ явах бөгөөд дараачийн салаад нэгдүгээр салааны зогсож байсан газарт хүрч зүүн тийш эргэн дороо алхаж зэрэгцэнэ. Урд яваа салаа нэг шугамчны зай авч холдмогц, салааны захирагч **“ЧИГЭЭРЭЭ”** команд өгнө. Энэ командаар салаа нь жагсаалын алхаагаар хөдөлгөөнөө эхэлнэ.

Салааны баруун үзүүрийн цэргийн алба хаагч нь шугамчдаар тэмдэглэсэн шугамын дагуу, тэднээс 3 алхам зайтай явна.

163. Ротын захирагч, түүний орлогч нар, салаадын захирагч нар үзлэг хийж байгаа захирагч /дарга/-д хоёр шугамчны зайд ойртон очмогц ёсолж, түүний зүг хараа гаргана.

Захирагч /дарга/-аас 4-5 алхам өнгөрөөд, ротын захирагч нь жагсаалаас гарч, өөрийн шууд захирах даргын баруун талд /163 дугаар зүйл/ ротыг явж өнгөртөл зогсоно.

Салааны захирагчийг ёсолмогц уг салааны цэргийн алба хаагчид захирагч /дарга/-ийн зүг нэг зэрэг хараа гаргана. Салаа нь захирагч /дарга/-аас хоёр

шугамчны зайд өнгөрмөгц салааны захирагч **“БОЛНО”** команд өгч ёсолгоог гараа буулгах бөгөөд салааны бие бүрэлдэхүүн толгойгоо эгцлэн, гараа хаян жагсаалын алхаагаар хөдөлгөөнөө үргэлжлүүнэ.

164. Сүүлчийн салааны төгсгөлийн эгнээ шугамчинтай зэрэгцэн ирмэгц шугамчин, уг салааны араас жагсаалд орж, эгнээ бүрдүүлэн явна.

165 Дуутай жагсаалаар явж өнгөрөхийн тулд ротын захирагч ротын жагсаалыг хувирган, **“РОТ, НОМХОН. Дуутай жагсаалаар салаа, салаагаар нэгдүгээр салаа чигээрээ, салаадын хороонд 50 метр зайтай, бусад нь баруун тийш-ЭРГЭ”, “БУУ-ООСОРТ”, “Алхаад-МАРШ”** команд өгнө.

Энэ командаар салаад нь заагдсан зай барьж дэс дараалан аяны алхаагаар явж дуулж өнгөрнө.

БАТАЛЬОНЫ ЖАГСААЛЫН ҮЗЛЭГ

166. Батальоны жагсаалын үзлэгт батальоныг салаадын цувааны шугам буюу хоёр эгнээ дэлгээ жагсаалаар жагсаана. /Зураг 29, 31/

Батальоны захирагч батальоныхоо жагсаалыг голлон 10 алхмын зайтай зогсоно. Батальоны бүх дохиочин-бөмбөрчид жагсаалын баруун үзүүрт эхний ротын захирагчаас баруун тийш 2 алхам завсартай нэг эгнээ, батальоны захирагчийн орлогч нар дохиочин бөмбөрчдөөс баруун тийш хоёр алхам завсартай жагсана.

167. Захирагч /дарга/-ийг угтах ажиллагааг ротынхтой адил журмаар гүйцэтгэнэ.

Захирагч /дарга/-тай мэндэлсний дараа батальоны захирагчийн **“БОЛНО”** командаар ротын захирагч нар жагсаалаас гарч, ротынхоо жагсаалыг голлон 5 алхам зайд зогсоно.

168. Батальон нь үзлэг хийж байгаа захирагч /дарга/-ийн урдуур рот, ротоороо нэг /хоёр/ шугамчны зайтай, гурвын цуваагаар явж өнгөрнө.

169 Батальоны захирагч нь ёслолын жагсаалаар явуулахын өмнө шугамчийг батальоны баруун үзүүрт нэгийн цуваанд зогсоож, батальоныг тогтоосон журмаар жагсааж, өөрөө эхний рот /батальоны удирдлага/-оос урагш 15 алхам зайд зогсож: **“Батальон, НОМХОН. Жагсаалын алхаагаар, рот, ротоор ротуудын хороонд нэг /хоёр/ шугамчны зайтай, нэгдүгээр рот /батальоны удирдлага/ чигээрээ, бусад нь баруун тийш-ЭРГЭ”**. **“Буу-ООСОРТ /Автомат-ЦЭЭЖИНД/”, “Баруун тийш зэрэгцэж, алхаад МАРШ”** команд өгнө.

“Жагсаалын алхаагаар” командаар батальоны захирагчийн орлогч нар батальоны захирагчийн ард 2 алхам, ротын захирагч нар өөрсдийн ротоос урагш 7 алхам, тэдний араас 2 алхам орлогч нар нь, салааны захирагч нар өөрсдийн салааны өмнө 2 алхам зайд дөт замаар тус тус жагсаалаас гарч зогсоно. Ротын дохиочин бөмбөрчид нь ахлаачийнхаа командаар жагсаалаас урагш гарч үзлэг хийж байгаа захирагч /дарга/-ийн өөдөөс харан, батальоны ёслолын жагсаалаар явж эхлэх тал руу харж зогсоно. Хэрэв батальон нь хөгжимтэй бол дохиочин-бөмбөрчдийн байрыг эзэлнэ.

170. Батальоны сүүлчийн салбар үзлэг хийж байгаа захирагч /дарга/-ийн урдуур өнгөрсний дараа дохиочин бөмбөрчид /хөгжим/ нь цохилтоо /тоглолтоо/ зогсоолгүйгээр ахлаач /удирдаач/-ийнхаа командаар хөдөлгөөнөө

эхэлж, явж өнгөрөх шугамд ирмэгц ахлаач /удирдаач/-ийнхаа араас зүүн тийш эргэж жагсаалын алхаагаар захирагч /дарга/-ийн урдуур явж өнгөрнө. Шалгалт явуулж байгаа захирагч /дарга/-аас хоёр шугамчны зайд холдмогц цохилт /тоглолт/-оо зогсооно.

171. Дуутай жагсаалаар явж өнгөрөхийн тулд батальоны захирагч эхний рот /батальоны удирдлага/-оос урагш 15 алхам зайтай зогсож, **“Батальон, НОМХОН. Дуутай жагсаалаар, рот, ротоор, ротуудын хороонд 50м зайтай, нэгдүгээр рот /батальоны удирдлага/ чигээрээ, бусад нь баруун тийш-ЭРГЭ”**. **“Алхаад-МАРШ”** команд өгнө.

172. Батальоны жагсаал, шугамчдыг гаргах, оруулах, ёслолын жагсаалаар явж өнгөрөх ажиллагааг ротынхтой нэгэн адил журмаар гүйцэтгэнэ.

БРИГАД /ХОРОО, ОТРЯД/-ЫН ЖАГСААЛЫН ҮЗЛЭГ

173. Жагсаалын үзлэгт бригад /хороо, отряд/ нь Байлдааны тугтайгаа салаадын, эсхүл ротын цувааны шугамд жагсана /Зураг 33/.

Бригад /хороо, отряд/-ын захирагч нь бригад /хороо, отряд/-ын жагсаалыг голлон талбайн багтаамжаас хамаарч 25 хүртэл алхам зайтай зогсоно. Найрал хөгжимгүй бол ротын дохиочин-бөмбөрчид нь ахлах захирагч /дарга/-ийн командаар найрал хөгжмийн байранд гарч жагсана.

Захирагч /дарга/-ийг угтаж, ёслох, илтгэх ажиллагааг рот, батальонхтой нэгэн адил журмаар гүйцэтгэнэ. Илтгэл өгөх үед бригад /хороо, отряд/-ын бүтэн нэрийг шагнагдсан одон, нэрэмжит нэрийн хамт хэлнэ.

Илтгэл өгсөний дараа бригад /хороо, отряд/-ын захирагчийн **“БОЛНО”** командаар батальон захирагч нар жагсаалаас гарч, батальоны жагсаалыг голлон 10 алхам, тусгай салбарын захирагч нар 5 алхам зайтай зогсоно.

174. Бригад /хороо, отряд/ нь үзлэг хийсэн захирагч /дарга/-ийн урдуур батальон, батальоноор эсхүл рот, ротоор ёслолын жагсаалаар явж өнгөрнө.

Бригад /хороо, отряд/ нь ёслолын жагсаалаар явахад урд нь бригад /хороо, отряд/-ын захирагч, түүнээс 3 алхмын хойно бригад /хороо, отряд/-ын захирагчийн орлогч нар нэг эгнээгээр, тэдний ард 2 алхмын зайтай тугч, туг хамгаалагчдын хамт, тэдгээрийн араас 3 алхмын зайтай бригад /хороо, отряд/-ын штабын бүрэлдэхүүн гурвын цуваагаар, дараа нь салбарууд тогтоосон зайг барьж явна.

175. Ёслолын жагсаалаар явуулахаар бригад /хороо, отряд/-ын захирагч нь **“Бригад /хороо, отряд/, НОМХОН. Жагсаалын алхаагаар, рот, рот /батальон батальон/-оор, ... шугамчны зайтай, нэгдүгээр рот /батальон, бригад /хороо, отряд/-ын удирдлага/ чигээрээ, бусад нь баруун тийш-ЭРГЭ”, “Буу-ОСОРТ”**. **“Баруун тийш зэрэгцэж алхаад-МАРШ”** команд өгнө.

“Жагсаалын алхаагаар” командаар Бригад /хороо, отряд/-ын захирагчийн орлогч нар жагсаалаас гарч Байлдааны тугийн өмнө 2 алхам зайтай, батальон, рот, салаадын захирагч нар, найрал хөгжим /дохиочин-бөмбөрчид/ 163, 170 дугаар зүйлд зааснаар жагсаалаас гарч зогсоно.

176. Бригад /хороо, отряд/-ын сүүлийн салбарын араас найрал хөгжим /дохиочин-бөмбөрчид/ нь удирдаач /ахлаач/-ийнхаа командаар 171 дүгээр зүйлд зааснаар явж өнгөрнө.

177. Дуутай жагсаалаар явж өнгөрөхийн тулд бригад /хороо, отряд/-ын

захирагч **“Бригад /хороо, отряд/, НОМХОН. Дуутай жагсаалаар, батальон батальоноор, батальонуудын хооронд 2 шугамчны /40 алхам/ зайтай, нэгдүгээр батальон бригад /хороо, отряд/-ын удирдлага /чигээрээ, бусад нь баруун тийш-ЭРГЭ”**. **“Алхаад-МАРШ”** команд өгнө. **“Дуутай жагсаалаар”** командаар бригад /хороо, отряд/-ын захирагчийн орлогч нар жагсаалаас гарч бригад /хороо/-ын штабын бүрэлдэхүүний өмнө 2 алхам зайтай зогсоно.

178.Бригад /хороо, отряд/-ын жагсаал шугамчдыг гаргах, тэрчлэн ёслолын болон дуутай жагсаалаар явж өнгөрөх ажиллагааг батальоныхтой нэгэн адил журмаар гүйцэтгэнэ.

179.Рот, батальон, бригад /хороо, отряд/-ын жагсаалын үзлэгийн өмнө захирагч нарыг шугам */хавсралт 6/-д* дуудахад жагсах шугамнаас 5 алхамд түрүүч нар, 10 алхамд даргалах тушаалын ахлагч нар, 15 алхамд салаа, ротын офицерууд, 20 алхамд батальоны удирдлага, 25 алхамд бригад /хороо/-ын захирагчийн орлогч нар жагсаалаас гарна: **“Бригад /хороо, отряд/ “НОМХОН”. Офицер, ахлагч, түрүүч нар тус тусын жагсаалын үзлэгийн шугамд, алхаад-МАРШ”**.

Офицер, ахлагч, түрүүч нарыг өгөгдсөн командаар тогтоогдсон зайд жагсаалаас гармагц, дунд нь нийлүүлж нэг /хоёр/ эгнээ жагсааж үзлэг явуулна.

Байнгын бүрэлдэхүүнтэй анги, салбарт даргалах тушаалын ахлагч, офицеруудыг шугамд дуудах бөгөөд хэн хэдэн алхамд гарахыг анги, салбарын захирагч шийдвэрлэнэ.

Үзлэг дуусмагц рот /батальон, хорооны захирагч **“Рот /батальон, бригад/ /хороо/ “НОМХОН”. Офицер, ахлагч, түрүүч нар-ЖАГСААЛД ОР”** команд өгч байрыг нь эзлүүлнэ.

МАШИНТАЙ ХИЙХ ЖАГСААЛЫН ҮЗЛЭГ

180. Рот, батальон, бригад жагсаалын үзлэгт бие бүрэлдэхүүнээ машины өмнө дэлгээ жагсаалаар жагсаана:

180.1. рот- машинуудын шугамд, бие бүрэлдэхүүн хоёр эгнээ жагсаалаар:

180.2. батальон - машин болон бие бүрэлдэхүүн-салаадын, эсхүл ротын цувааны шугамд:

180.3. анги - машин болон бие бүрэлдэхүүн-ротын эсхүл салаадын цувааны шугамд.

181. Бие бүрэлдэхүүний жагсаалын үзлэгийг явганаар хийдэг үзлэгтэй адилаар явуулна.

Зэвсэглэл, цэргийн техникийн тоо, иж бүрдэл, чанар байдал, машинтай ажиллагаанд бүрэлдэхүүн бэлтгэгдсэн байдлыг үзлэг явуулж байгаа ажлын хэсгийн даргын зааснаар шалгана.

Шалгагч дарга нь ёслолын жагсаалаар машинтай явж өнгөрөх журмыг тогтооно.

182.Жагсаалаар машинтай явж өнгөрөхдөө ротын эсхүл батальоны аяны цуваагаар явна. Бригад /хороо/ нь хоёр буюу түүнээс илүү цуваагаар явж болно.

Жагсаалаар явах үед үзлэгт орсон анги, салбарын захирагч нар болон нээлхий нь онгорхой байхаар зааснаас бусад бүх машины нээлхий, кабины шил нь хаалттай байна.

Жагсаалаар машинтай явах үед зогсож явах хүмүүс:

182.1. ротод - рот, салааны захирагч болон машины ахлаач:

182.2. батальонд - батальон, рот, салааны захирагч нар:

182.3. бригад /хороо/-д батальон, ротын захирагч нар.

Машинаар явах үед анги, салбарын захирагч жолоочийн дэргэд байж болно.

183. Ёслолын жагсаалыг “**Цуваанд-МАРШ**” команд /дохио/-аар /1 дүгээр хавсралт/ эхэлнэ. Хөдөлгөөнийг бүх машин жагсаалаар нэгэн зэрэг эхлэх буюу захирагчийн командаар жагсаалаа хувирган явдал дундаа тогтоогдсон завсар, зайг авна. Хэрэв машинуудын хооронд 10м-ээс илүүгүй зайтай байвал машинууд нь дэс дараалан хөдөлж тогтоосон зайг авна. Хоёр, түүнээс дээш цуваагаар явах үед тогтоосон завсар авна.

Үзлэг явуулж байгаа даргад 2 шугамчны /40 алхам/ зайд ойртмогц машины ахлаачийн нээлхий /кабин/-д байгаа захирагч нар ёсолж, хараа гаргана. Бусад цэргийн алба хаагчид 153 дугаар зүйлд зааснаар ажиллана. Энэ үед автоматыг “Цээжинд” авч, зүүн гараар гол төмрийн онгоц модноос барьж ёсолно.

Үзлэг явуулж байгаа даргаас хоёр шугамчны /40 алхам/ зайд холдмогц анги, салбарын захирагч жагсаалаас баруун тийш гарч зогсоод, жагсаал руу эргэн харж жагсаалыг явж дуустал ёсолж зогсоно.

184. Ёслолын жагсаалаар явахын өмнө Байлдааны тугийг Бригад /хороо/-ын захирагчийн машин дээр байрлуулж, захирагч /дарга/-ийн урдуур явж өнгөрөх үед тугч, туг хамгаалагчид нь “**НОМХОН**” болно. Туг хамгаалагчид автомат буутай бол түүнийг ёсолгоонд авсан байна.